

UDK:631.153.3:061.1
Biblid 1451-3188, 11 (2012)
Год XI, бр. 41, стр. 217–224
Изворни научни рад

Др Душан ДАБОВИЋ¹

АКЦИОНИ ПЛАН ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОБЛАСТИ ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ

АПСТРАКТ

Овим истраживањем желели смо да утврдимо предложене мере које се наводе у Европском акционом плану за храну и органску пољопривреду (у даљем тексту: Акциони план), који је донела Европска унија.² У истраживању смо користили формалноправни метод. При томе, утврдили смо да се Акциони план базира на заједничкој аграрној политици из 2003. године, у делу који се односи на подршку одрживом развоју, те да промовише производњу висококвалитетне хране, која је „пријатељска” према животној средини и тржишно усмерена. Уочено је да се овим документом формулишу три групе мера: развој тржишта информисањем потрошача, ефикаснија јавна подршка, и унапређење стандарда Заједнице у овој области. У погледу развоја тржишта информисањем потрошача, утврђено је да се то односи на активности које су усмерене ка бољој информисаности потрошача о предностима органске хране, те да је у том циљу предвиђено промовисање посебног логоа Заједнице, као и промоције које су усмерене ка специфичним групама потрошача. Постизање ефикасније јавне подршке планира се кроз усвајање инструмената и мера на националном нивоу, у виду акционих планова, као и развојем истраживања у овој области. Осим тога, Комисија планира да унапреди стандарде о органској пољопривреди тако што ће обавити потпуну хармонизацију са међународним стандардима у овој области. Овај стратешки документ донет је у форми комуникације, па није објављен у Службеном гласилу Европске уније.

Кључне речи: Органска пољопривреда, храна, пољопривреда, животна средина, ЕУ, одрживи развој, стратегија.

¹ Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Београд. Е-mail: dusan.dabovic@minpolj.gov.rs.

² Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – European Action Plan for Organic Food and Farming COM/2004/0415, Интернет, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0415:EN:HTML,16/10/2012>.

I) СВРХА

Европска комисија је доношењем Европског акционог плана у области хране и органске пољопривреде желела да у наредном периоду успостави стратегију, односно основ за развој политике у области органске пољопривреде, као дела заједничке аграрне политике, који је „пријатељска” према животној средини. Пре свега, полазно становиште је било да органска пољопривреда мора да зависи од самих потрошача, односно да буде тржишно усмерена. Стога, предвиђено је да се стабилан развој у овој области заснива на избалансираном односу понуде и потражње. Пре доношења овог акционог плана процењено је да на нивоу петнаесторице, удео органске пољопривреде у укупној производњи хране износи око 2 одсто, те да је потребно повећати овај удео, а с тим у вези, требало би појачати одговарајући инспекцијски систем. Утврђено је да различити национални прописи земаља чланица у овој области отежавају међусобну трговину органским производима, те да је потребно уједначавање ових прописа. Осим тога, закључено је да је потребно да се у овој области унапреди технологија, као и статистика.³

II) МЕРЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Овом стратегијом формулисане су три групе мера:

- информацијама вођен развој тржишта органске хране, унапређење свести потрошача, обезбеђивање информација потрошачима и произвођачима, стимулисање коришћења одговарајућег логоа ЕУ, обезбеђивање транспарентности различитих стандарда и унапређење статистике;
- повећање јавне подршке органској пољопривреди охрабривањем земаља чланица да доносе мере у овој области, као што су националне стратегије и јачање научног истраживања; и
- унапређење стандарда о органској производњи, као и услова за увоз и контролу органских производа, унапређење транспарентности и подизање свести грађана успостављањем независног комитета за научне и техничке савете, као и хармонизацијом стандарда са међународним организацијама, објашњење стандарда који су донети за забрањивање коришћења ГМО; и др.⁴

³ Ibidem, Summary.

⁴ Ibidem.

III) САДРЖАЈ

Тржиште органске хране

У погледу успостављања тржишта органске хране, Акциони план предвиђа доношење амандмана на Уредбу бр. 2826/2000 о унутрашњим тржишним промоцијама, како би се Комисији дале веће могућности за непосредно организовање информативних и промотивних кампања о органској пољопривреди. Такође, сугерише се увођење вишегодишњих информативних и промотивних кампања о органској производњи на читавој територији ЕУ, како би се информисали потрошачи, ресторани јавних институција, школе и други кључни фактори у ланцу хране, о предностима органске хране, посебно о предностима у погледу заштите животне средине. Такође, на тај начин би требало да се подигне свест грађана у погледу препознавања органских производа и посебног логота Европске уније. Осим тога, потребно је спроводити информативне и промотивне кампање за посебне, добро дефинисане групе потрошача, као што су повремени потрошачи ових производа, јавне кухиње, итд. Акционим планом предвиђа се и повећање сарадње Комисије и држава чланица у погледу развоја стратегија за наведене кампање. У овом делу, планира се успостављање и одржавање интернет базе података у коју би се уносили различити стандарди о органској производњи (укључујући и међународне стандарде и националне стандарде најважнијих земаља извозница) у поређењу са стандардима Заједнице. Као један од начина унапређења тржишта органске хране, предвиђено је и унапређење прикупљања статистичких података о производњи и промету органских производа у Европској унији.

Јавна политика у области органске пољопривреде

Акциони план предвиђа да ће се произвођачима из земаља чланица из области органске производње воћа и поврћа омогућити да добијају значајне субвенције, према класификацији активности у овој делатности коју саставља и објављује Комисија, а у областима производње, маркетинга и информисања. При томе, Комисија препоручује чланицама да доследно примењују своје програме за регионални развој у погледу дефинисања својих националних акционих планова у области органске пољопривреде, посебно о питањима као што су: стимулисање потражње, тако што би се подизали стандарди квалитета пољопривредних производа; очување на дужи период предности које се постижу заштитом животне средине; развој подршке фармерима како би у потпуности прешли на органску производњу; омогућавање фармерима који се

баве органском производњом да учествују и на конкурсима за доделу помоћи за неорганску производњу; развој помоћи фармерима како би се повезао ланац производње (уговорна сарадња субјеката); подршка посредним услугама; обука и тренинг свих субјеката органске производње, укључујући и производњу, прераду, и промет; и фокусирање органске производње као незаобилазног фактора у областима које се заснивају на заштити животне средине.

Стандарди и инспекција

Акционим планом предвиђа се доношење прописа у овој области који би били још транспарентнији, односно са јасно дефинисаним основним принципима органске пољопривреде. Осим тога, потенцира се обезбеђивање интегритета органске пољопривреде, кроз усвајање стандарда и дефинисање транзиционог периода, као и: утврђивање листе дозвољених адитива за прераду животињских производа; разматрање посебних стандарда за вино; унапређење стандарда у погледу добробити животиња; разматрање потреба да се ови циљеви прошире и на друге области, као што је аквакултура; и разматрање потреба да се стандарди органске пољопривреде унапреде у погледу заштите животне средине. Такође, Акционим планом предвиђа се успостављање независног стручног панела за техничку подршку, као и прецизирање да се производи који су означени као ГМО не могу сматрати органским производима и да се означавање општег нивоа садржаја изједначи са означавањем садржаја ГМО у траговима (осим семена). Овим документом се планира развој узорковања и лабораторијских метода за потребе органске пољопривреде. Поред тога, наводи се да је потребно успоставити и систем прецизног одређивања парцела, како би се идентификовале оне парцеле на којима се обавља органска производња. Предвиђено је и да се тада важећа регулатива Европске уније о органској пољопривреди измени у погледу лиценцирања инспекцијских органа и њихове сарадње са акредитационим телом.⁵ Комисија се обавезала да ће објављивати годишњи извештај о органској пољопривреди у земљама чланицама. Једна од активности које се предвиђају односи се на напоре да се у систем органске пољопривреде укључе и треће земље. Ове земље требало би да оснују своја акредитациона тела за органску производњу, која би била одобрена од стране Заједнице. На тај начин би сви органски производи који се увозе из ових земаља могли бити

⁵ “Council Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs”, of 24 June 1991, (OJ L 198, 22.7.1991).

означени логом Европске уније. Усклађивање стандарда Заједнице о органској храни, *Codex Alimentarius* и *IFAOM* стандарда је једна од активности из овог плана, као и глобална хармонизација и развој мултилатералног концепта који се базира на *Codex Alimentarius*.⁶

IV) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

С обзиром на то да је овај Акциони план донет у форми комуникације, није објављен у службеном гласилу, нити је одређен датум његовог ступања на снагу, али се у последњем ставу Акционог плана наводи да ће Комисија одмах предузети све потребне кораке у циљу спровођења наведених одредаби.

V) ИЗВОРИ

1. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – European Action Plan for Organic Food and Farming COM/2004/0415, Интернет, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0415:EN:HTML>, 16/10/2012.
2. “Council Regulation (EEC) No 2092/91 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs”, of 24 June 1991, (OJ L 198, 22. 7. 1991).
3. „Национални акциони план развоја органске производње у Србији (радна верзија)”, Интернет, http://www.megatrend.edu.rs/fbio/1up/NAP_Serbian.pdf.
4. „Акциони план развоја органске производње у пољопривреди на територији града Новог Сада за 2012. годину”, *Службени лист града Новог Сада*, бр. 3/12 и 19/12.

VI) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је 2009. године припремило предлог Националног акционог плана развоја органске производње у Србији.⁷ У овом акционом плану наводи се да је неопходно узети у обзир интересе свих страна у органској производњи, као и повећање јавне свести о значају органске производње за побољшање здравља и одрживо коришћење ресурса, како би се остварили примарни циљеви у овој области. Наиме, утврђено је да органска производња представља шансу за српске

⁶ *International Federation of Organic Agriculture Movements*.

⁷ „Национални акциони план развоја органске производње у Србији (радна верзија)”, Интернет, http://www.megatrend.edu.rs/fbio/1up/NAP_Serbian.pdf.

произвођаче који би се сусрели са значајном потражњом како на тржишту ЕУ, тако и на светском тржишту, кроз производњу веће количине сертифициване хране високог квалитета и испуњавање здравствених и биолошких стандарда, при чему би требало узети у обзир и домаћу потражњу. Осим тога, не само да је органска производња значајна за задовољење потрошача, већ такође служи и јавном интересу у заштити биолошке разноврсности, околине и природних ресурса, као и по питању одрживог развоја, заштите и побољшања здравља људи и животиња. Органска производња заснива се на биолошкој равнотежи система: земља–биљка–животиња–човек. Према дефиницији *Codex Alimentarius* у питању је холистички систем производње који промовише и јача агроекосистем и здравље, укључујући и биодиверзитет, биолошке циклусе, као и земљиште. Акцент се ставља на коришћење инпута пореклом са фарме, узимајући у обзир да регионални услови захтевају локално применљиве системе. Ово се може остварити коришћењем, где је могуће, културних, биолошких и механичких метода, што је супротно коришћењу синтетичких материјала како би се испуниле специфичне функције у оквиру система. Синтетички пестициди, синтетичка ђубрива, регулатори раста, хормони, као и генетски модификовани организми не смеју бити коришћени у органској производњи. Дозвољене супстанце су јасно одређене у оквиру ЕУ у анексима, директивама и другим документима. Главни приоритети су методе и процедуре за рационалну експлоатацију природних ресурса, резистентне аутохтоне сорте, новоразвијени варијетети животиња, биљака, плодоред, примене стајњака и компоста ђубрива, биолошке заштите против штетних агенаса, итд.

Према овом акционом плану, циљ Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде јесте побољшање сектора органске производње, кроз имплементацију следећих циљева и активности: подршка органској производњи као саставном делу националне пољопривредне политике и политике руралног развоја; законодавством Србије регулисана органска производња у складу са захтевима ЕУ; успостављање оперативног и усаглашеног система контроле у органској производњи у складу са стандардима ЕУ; функционална и одржива Национална асоцијација за органску производњу; приступачан и захтевима тржишта окренут саветодавни сектор који произвођачима пружа стручну и осавременењу подршку; успостављање примењених истраживања у области органске производње; укључивање органске пољопривреде у званично образовање (дугорочни циљ); формирање одељења за органску производњу у оквиру сектора за рурални развој у Министарству пољопривреде, као и кластера за органске произвођаче, прерађиваче и производне и трговачке задруге; развој

локалног тржишта; промоција извоза – српски трговци на иностраном тржишту; субвенционирани кредитне линије за пољопривреднике у органској производњи; и имплементација и надзор Националног акционог плана развоја органске производње у Србији. На територији Града Новог Сада, на годишњем нивоу, доноси се посебан акциони план за развој органске производње у пољопривреди, којим се утврђују приоритети и мере за унапређење органске производње у пољопривреди.⁸ Основна начела овог акционог плана су: начело управљања природним и биолошким процесима; начело ограничене употребе улазног репроматеријала; начело строгог ограничења употребе хемијских синтетизованих инпута; начело прилагођавања, које се односи на прилагођавање метода органске производње регионалним и локалним климатским и агроеколошким условима и другим факторима; и начело одржавања и побољшања живота у земљишту и природне плодности тла. Основни циљеви и задаци органске пољопривредне производње на територији Града, за 2012. годину дефинисани су на следећи начин: производња квалитетне и здравствено безбедне хране; повећање броја произвођача органских производа; повећање површина земљишта под органском производњом; успостављање органске производње као целовитог система управљања и производње хране која се базира на еколошкој пракси, биодиверзитету, очувању природних ресурса и високих стандарда за добробит животиња, уравнотежена биљна и сточарска производња која уважава природне системе и циклусе, и побољшава квалитет земљишта, воде и ваздуха. Акционим планом утврђују се приоритети за реализацију циљева и задатака органске пољопривредне производње на територији Града, и то: установљавање мера за унапређење органске пољопривредне производње; спровођење стручног усавршавања и стицања додатних знања произвођача; подстицање повећања пољопривредних површина са органским производима; помоћ у процесу сертификације органске производње и популаризација; као и промоција и презентација органске производње на територији Града. У складу са утврђеним циљевима и приоритетима, предложене су мере за унапређење органске пољопривредне производње на територији Града Новог Сада за 2012. годину, на следећи начин: 1) евидентирање и одабир пољопривредних произвођача, организација и институција из области пољопривреде који ће бити обухваћени пројектом производње органских производа, као и оцена могућности органске производње на одабраном земљишту; 2) програм стручног усавршавања и

⁸ „Акциони план развоја органске производње у пољопривреди на територији града Новог Сада за 2012. годину”, *Службени лист града Новог Сада*, бр. 3/12 и 19/12.

образовања изабраних пољопривредних произвођача, организација и институција из области пољопривреде ради стицања додатних знања и вештина из области органске производње; 3) субвенционисање сертификација изабраних пољопривредних произвођача, организација и институција из области пољопривреде за развој органске производње; 4) организовање и учествовање на сајмовима, семинарима, радионицама и стручним екскурзијама о органској производњи; и 5) популаризација, промоција и презентација органских производа на територији Града.

ACTION PLAN OF THE EUROPEAN UNION ON ORGANIC AGRICULTURE

ABSTRACT

By the Action plan, the Commission set out its general guidelines on organic farming. It is beneficial for the whole community and especially for the environment. The Commission believes that the development of organic farming must be based firstly on the interplay of supply and demand. The emphasis must therefore be placed on the expectations of consumers, who need to be better informed about the principles, objectives and benefits of organic farming. The Commission proposes launching an information and promotion campaign throughout the European Union to promote the Community logo. It also plans to set up an on-line database to allow comparison of Community standards with national and international standards, and to improve the collection of statistical data. The Commission urges Member States to make full use of all the Community instruments and measures, such as national and regional action plans, available within their rural development programmes. It also plans to develop a specific accreditation system for inspection bodies and publish an annual report from the Member States on their supervision. In addition, it proposes prohibiting the labeling of products containing GMOs as organic. Also, the Commission proposes asking the Council for a negotiating mandate to reinforce recognition by third countries of EU organic farming standards and inspection systems. The Commission proposes capacity-building in developing countries and facilitating trade in organic products from those countries, and it plans to establish new import arrangements under Regulation (EEC) No 2092/91. Also, the Commission aims to preserve the integrity of organic farming by making Community rules more transparent and increasing harmonization so as to reduce obstacles to trade caused by the existence of too many different standards. For the same reason, the Commission proposes developing a multilateral concept of equivalency based on the Codex Alimentarius standards. Significance of the Action plan for the Republic of Serbia is reflected in the National Action Plan for Organic Production, as well as in the Action Plan for Organic Agriculture of Town Novi Sad.

Key words: Organic agriculture, food, agriculture, EU, sustained development, strategy.